

Т. М. ЗАВОРА,
О. І. ГРИГОРИШИНА

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Анотація (Метою статті є дослідження стану основних засобів ДП «Полтавське лісове господарство» та ефективності їх використання. Здійснено аналіз основних показників діяльності лісового господарства. Виявлено значний моральний і фізичний знос основних засобів та недоліки амортизаційної політики. Розкрито напрями фінансування оновлення основних фондів підприємства та проаналізовано стан розвитку ринку лізингу в Україні. Викладено пропозиції щодо застосування фінансового лізингу для оновлення основних засобів підприємства як важливого напрямку підвищення його конкурентоспроможності).

Ключові слова: основні засоби, лісове господарство, власні кошти, довгостроковий кредит, фінансовий лізинг.

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОБНОВЛЕНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЯ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Аннотация (Целью статьи является исследование состояния основных средств ГП «Полтавское лесное хозяйство» и эффективности их использования. Осуществлен анализ основных показателей деятельности лесного хозяйства. Выявлен значительный моральный и физический износ основных средств и недостатки амортизационной политики. Раскрыты направления финансирования обновления основных фондов предприятия и проанализировано состояние развития рынка лизинга в Украине. Изложены предложения по применению финансового лизинга для обновления основных средств предприятия как важного направления повышения его конкурентоспособности).

Ключевые слова: основные средства, лесное хозяйство, собственные средства, долгосрочный кредит, финансовый лизинг.

FUTURE DIRECTIONS OF RENEWAL FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE IN THE SYSTEM OF INCREASE ITS COMPETITIVENESS

Annotation (The purpose of the article is research of the fixed assets SE "Poltava forestry" and efficiency of their use. The analysis of basic indicators activities forestry are described. Considerable moral and physical deterioration and disadvantages depreciation policy are revealed. Directions for financing of renewal fixed assets of the enterprise are considered and the development of the leasing market in Ukraine are analyzed in this article. Suggestion the use of financial leasing for the replacement of fixed assets of the enterprise as an important direction increasing its competitiveness are described).

Keywords: fixed assets, forestry, equity, long-term credit, financial leasing.

Постановка проблеми. У сучасних умовах ринкового господарювання галузі національного господарства нерозривно пов'язані з наявністю та

використанням основних засобів, подальший розвиток яких потребує оновлення та ефективного використання основних фондів. Однією зі складових національного господарства України є лісовий сектор економіки, котрий становить близько 5% промисловості України.

Аналіз основних показників діяльності лісових господарств виявив значний моральний і фізичний знос основних засобів, недоліки амортизаційної політики, у матеріально-технічному забезпеченні та ін., що негативно впливає на економіку країни в цілому, на екологічну ситуацію й добробут сучасного та майбутніх поколінь. Саме тому важливим заходом на сьогодні є аналіз і встановлення оптимальної структури основних фондів підприємств та розроблення ефективних способів їх модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що основні засоби підприємства є одним з найважливіших чинників будь-якого виробництва, ефективне використання яких впливає на кінцеві результати господарської діяльності підприємства.

Тому проблеми оновлення основних засобів досліджували вчені, серед яких можна виділити таких, як Т. С. Гайдучок, В. А. Мостепанюк [5], увага котрих зосереджується на аналізі стану, використання та відтворення основних засобів і розробленні пропозицій щодо подальшого розвитку інноваційної діяльності підприємств. Р. І. Бакалець [6] у своїй науковій праці дослідив та схарактеризував критерії, за якими порівнюють різні джерела фінансування при купівлі основних засобів. Разом з тим потребують дослідження методи оновлення основних засобів підприємства.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні стану основних засобів та ефективності їх використання на ДП «Полтавське лісове господарство» протягом 2010 – 2012 років та виявленні шляхів їх оновлення.

Для досягнення поставленої мети автор передбачив виконання таких **завдань:**

– висвітлити сучасний стан лісогосподарського комплексу України;

- простежити тенденцію зміни основних засобів на ДП «Полтавське лісове господарство» протягом 2010 – 2012 рр.;
- розкрити напрями оновлення основних фондів підприємства;
- визначити головні тенденції на ринку лізингових операцій;
- обґрунтувати доцільність застосування фінансового лізингу для оновлення основних фондів ДП «Полтавське лісове господарство».

Виклад основного матеріалу. Ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцем розташуванням виконують водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах [1].

Ліси на території України розташовані дуже нерівномірно й сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах. Лісистість у різних природних зонах не досягає оптимального рівня.

У сфері обробки й переробки деревини в Україні станом на кінець 2012 року функціонувало 306 лісових, лісомисливських та мисливських господарств. Більша частина з них зайнята лісопилянням, виготовленням будівельних деталей із деревини і виробництвом меблів [4]. У більшості із цих господарств спостерігається кризовий стан технічного забезпечення (моральна та фізична зношеність лісозаготівельного й деревообробного обладнання), що пов'язано з відсутністю коштів для модернізації основних фондів підприємств. Причиною цього є неспроможність держави надавати централізовані вкладення у лісове господарство. Крім того, варто звернути увагу на нерозвинутий внутрішній ринок лісопродукції, що обумовлено низьким споживчим попитом, низьким рівнем доходів населення, низькою інвестиційною привабливістю галузі тощо.

Поліпшення результативності діяльності підприємства потребує ефективного використання та своєчасного оновлення основних засобів. Із цією метою ми здійснили аналіз основних фондів ДП «Полтавське лісове господарство», яке налічує сім лісництв загальною площею 29,2 тис. гектарів.

У результаті аналізу основних засобів на досліджуваному підприємстві виявлено тенденцію до їх зростання протягом останніх років. Так, у 2012 році

відбулося збільшення їх первісної вартості на 46,4%, або на 4027 тис. грн., порівняно з 2010 роком за рахунок збільшення всіх складових: будівель, споруд і передавальних пристроїв; машин та обладнання; транспортних засобів тощо. При цьому спостерігається зростання суми зносу основних засобів на 32,27%, або на 1677 тис. грн.

З метою визначення стану основних фондів ми здійснили аналіз динаміки їх загального обсягу, ступеня придатності, інтенсивності оновлення, ефективності використання та ін. (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз обсягу та динаміки основних засобів ДП «Полтавське лісове господарство» за 2010 – 2012 рр.

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Темп зростання, %	
				2011/2010	2012/2011
1. Первісна вартість основних засобів,	8681	10854	12708	125,03	117,08
у т.ч. будівлі, споруди та передавальні пристрої	3038	3573	4043	117,61	113,15
машини й обладнання	2023	2927	3457	144,69	118,11
транспортні засоби	2615	3210	3694	122,75	115,08
інструменти, прилади та інвентар	634	706	920	111,37	130,31
інші основні засоби	-	49	49	-	100
малоцінні необоротні матеріальні активи	371	389	545	104,85	140,10
Сума зносу	5197	6148	6874	118,30	111,81
1. Залишкова вартість	3484	4706	5834	135,07	123,97
2. Коефіцієнт зносу	0,60	0,57	0,54	95	95
3. Коефіцієнт придатності	0,4	0,43	0,46	107,5	107,0
4. Коефіцієнт оновлення	0,15	0,22	0,17	146,67	77,27
5. Коефіцієнт вибуття	0,043	0,025	0,022	58,14	88
6. Фондовіддача, грн.	5,34	6,2	5,43	116,10	87,58
Рентабельність, %	2,23	18,17	22,64	814,8	124,6
Фондомісткість	0,19	0,16	0,18	84,21	112,5

Розраховано авторами

Для оцінювання стану основних засобів було розраховано коефіцієнти зносу та придатності, оновлення та вибуття. Так, високі значення коефіцієнта зносу (на кінець 2012 року 54% основних засобів були зношеними) свідчать про те, що основні засоби є застарілими й потребують оновлення та модернізації. У результаті такого аналізу виявилось, що придатними до використання є лише 40,1 – 45,9% вартості всіх основних засобів ДП «Полтавське лісове господарство». У процесі порівняння коефіцієнтів оновлення та вибуття спостерігається позитивна тенденція, адже

коефіцієнт оновлення перевищує коефіцієнт вибуття, що свідчить про розширений тип відтворення на підприємстві.

У розрізі дослідження ефективності використання основних фондів розраховано показники фондovіддачі та рентабельності основних засобів. У 2012 році лише 5 грн. 43 коп. виручки від реалізації припадало на одну гривню, вкладену в основні засоби підприємства, що на 12,42% менше, ніж у попередньому році, що спричинено високою зношеністю машин, обладнання й устаткування. Подібні негативні зрушення було виявлено і при аналізі показника фондомісткості, який у 2012 році зріс на 12,5%, порівняно з попереднім роком, що свідчить про зростання питомої ваги основних виробничих фондів на 1 грн. виготовленої продукції. Причиною цього є неефективне використання ОФ (простої обладнання, недовикористання виробничих потужностей, низький коефіцієнт змінності, наявність невстановленого обладнання тощо).

Забезпечення своєчасного оновлення основних фондів передбачає розроблення на підприємстві амортизаційної політики. Проте у сучасних умовах більшість лісових господарств мають основні засоби, які відпрацювали свій термін експлуатації, тому відповідно мають незначну балансову вартість. Із цього випливає, що такі підприємства мають незначні суми амортизаційних відрахувань, що унеможлиблює їх оновлення за рахунок амортизаційних фондів [5].

Фінансування оновлення основних засобів передбачає їх придбання за рахунок власних коштів, залучення довгострокового позикового капіталу або фінансового лізингу. У випадку, коли підприємство здійснює придбання основних засобів за рахунок власних коштів, воно звільняється від будь-яких додаткових зобов'язань щодо оплати процентів, страхових внесків тощо та є вільним у своїх діях щодо придбання активів. Однак при цьому фінансування основних засобів має ряд недоліків:

- при купівлі за власний кошт зменшується загальний обсяг грошових коштів, що спричиняє відповідне збільшення неліквідних оборотних активів та може негативно відбитися на показниках, які характеризують фінансову стабільність підприємства;

- складність процесу придбання основних засобів;
- відволікання коштів від виробничої діяльності підприємства, її розвитку та модернізації [6].

Наступним напрямом є довгостроковий фінансовий кредит (табл. 2). Так, більшість сучасних банків пропонують надання кредитів для придбання виробничого обладнання, транспортних засобів, об'єктів нерухомості й інших елементів основних засобів у вигляді окремих продуктів.

Таблиця 2

Фінансування основних засобів підприємства за рахунок позикових коштів

Переваги	Недоліки
Вільні грошові активи підприємство може спрямувати на загальний розвиток та розширювати свою діяльність	Для отримання кредиту позичальник має довести спроможність своєчасно виконати зобов'язання за кредитним договором та мати певну заставу. Як свідчить практика, розмір останньої має бути більшим удвічі від суми кредиту.
	Наявність валютних і процентних ризиків.
	ПДВ включається у тіло кредиту, тому проценти будуть нараховуватися на його величину протягом усього терміну користування кредитними коштами, а термін відшкодування податкового кредиту може затягнутися. Після завершення дії кредитного договору, сплати основного боргу та процентів за користування кредитом у повному обсязі актив виводять із застави і переводять у власність підприємства.

Розроблено авторами

Відзначимо, що отримання кредитних коштів завжди передбачає часткове фінансування проекту за рахунок власних коштів підприємства у розмірі мінімум 20 – 25% від його кошторисної вартості. Як правило, кредит надається під заставу ліквідного майна, тому у випадку виникнення проблем із забезпеченням виплат по ньому підприємство ризикує зіткнутися із серйозними проблемами, аж до втрати незалежності й банкрутства включно.

Механізми формування кредитних пропозицій є різноманітними і часто досить складними. Надвисока вартість кредитних ресурсів не дозволяє більшості підприємств розглядати їх як реальне джерело фінансування

оновлення основних засобів. Так, вітчизняні банки значно більше піклуються про власні прибутки, аніж про допомогу українським підприємствам і вітчизняній економіці в цілому вийти з кризи з найменшими втратами. Так, станом на 01.10.2013 у середньому відсоткова ставка банківських кредитів для оновлення основних засобів становила близько 20–25%.

Альтернативою банківського кредиту є фінансовий лізинг, який, як активна форма кредитування, посилює конкуренцію між банками та лізинговими компаніями, знижує вплив на позичковий відсоток, що стимулює приплив капіталів у виробничу сферу. Передача майна у фінансовий лізинг (оренду) для цілей оподаткування прирівнюється до його продажу в момент такої передачі. При цьому орендар включає вартість об'єкта фінансового лізингу (без урахування процентів, нарахованих або таких, що будуть нараховані, відповідно до договору) до складу основних засобів з метою амортизації за наслідками податкового періоду, в якому відбувається така передача [2].

Об'єктом лізингу може бути нерухоме і рухоме майно, призначене для використання як основні фонди, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень щодо передачі його в лізинг [3].

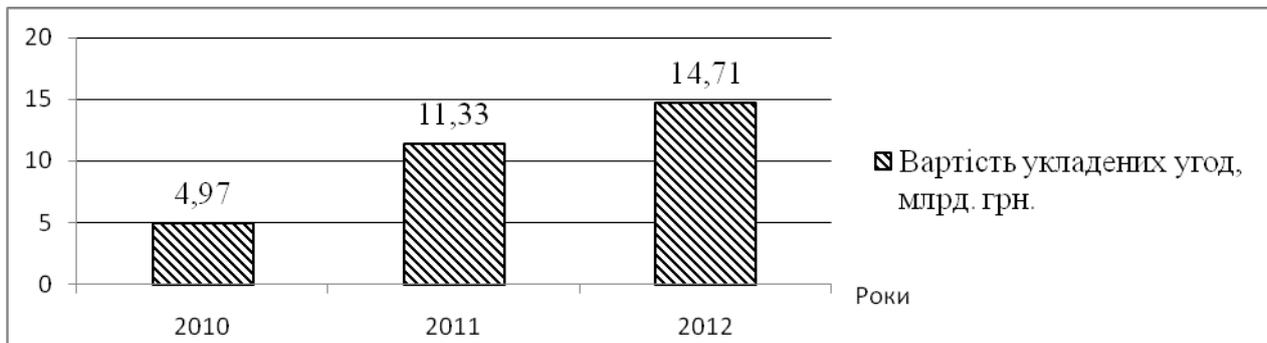
У пошуках фінансових ресурсів для розвитку бізнесу більшість компаній усе частіше віддають перевагу лізингу перед банківським кредитом, особливо в сучасних ринкових умовах, коли отримати кредит дуже складно. Так, перевагами фінансового лізингу порівняно з кредитом є такі:

- лізингова угода укладається швидше, ніж кредитна, вимагаючи меншої кількості різного роду довідок від клієнта;
- порівняно з кредитним договором початкові капіталовкладення менші, тому й вільні активи підприємства більші (виплати до пенсійного фонду України здійснює лізингова компанія, і потім ця сума розподіляється рівними частинами на весь термін фінансування);
- після закінчення терміну дії договору фінансового лізингу та сплати останнього платежу предмет лізингу переходить у власність підприємства за залишковою вартістю;

- відсутність застави;
- гарантований контроль за цільовим використанням коштів, тому що в лізинг віддається конкретне обладнання;
- лізингові платежі за договором фінансового лізингу відносять до валових витрат підприємства, тобто ресурс для їх оплати формується на підприємстві до сплати податку на прибуток;
- прискорене освоєння взятої в лізинг техніки за допомогою спеціалістів лізингодавця;
- скорочення термінів організації виробництва нової продукції за рахунок придбання нової техніки, забезпечення її налагодження та сервісного обслуговування.

Зазначені переваги сприяють активному розвитку ринку лізингу в Україні протягом останніх років.

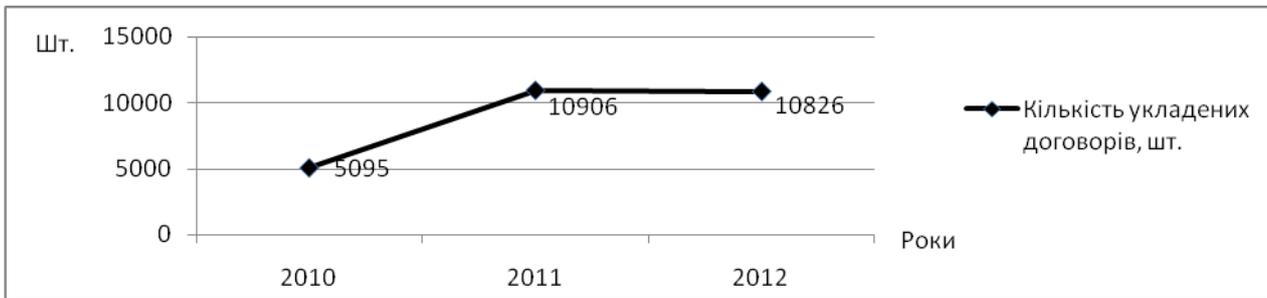
У розрізі дослідження перспектив розвитку ринку лізингу в Україні здійснено аналіз його стану за показниками. У вартісному вираженні обсяг договорів, укладених 2012 року, збільшився порівняно з минулим роком майже на 30% і склав 14,71 млрд. грн. (рис. 1) [7].

Рис. 1. Динаміка вартості укладених лізингових угод за 2010 – 2012 рр.

Джерело: [7]

Кількість укладених договорів фінансового лізингу у 2012 році зменшилася на 80 шт. порівняно з минулим роком і склала 10826 шт. (рис. 2) [7]. У 2013 році ж за I квартал кількість становила 2 209 шт., що на 1 462 шт. менше, ніж у відповідний період минулого року.

Рис. 2. Динаміка кількості укладених договорів протягом 2010 – 2012 рр.

Джерело: [7]

Аналіз за терміном дії договорів показав, що у 2012 році 6,88% договорів було складено терміном до двох років включно, що на 1,88% менше, ніж за 2011 рік. Збільшилася частка договорів терміном 2 – 5 років до 41,48%, а більше 10 років – 4,03%. Найвагомішу частку являють собою договори від двох до десяти років включно.

З метою можливого оновлення основних фондів ДП «Полтавське лісове господарство» за допомогою фінансового лізингу ми визначили лізингові компанії у Полтавській області. Так, на території Полтавської області діють п'ять лізингових компаній: ТОВ «Лізинг Гарант», ТОВ «Інвестиційно-лізингова компанія «Рента», ТОВ «ОВТЗ «Макс Авто», ТЗОВ «Лізингова компанія «Універсальна», ТОВ «Панта Рей Систем» [8]. До того ж у Полтавській області успішно функціонує холдингова компанія «АвтоКрАЗ», яка спільно з ТОВ «КрАЗ Лізинг» надає широкий асортимент високоякісної та сучасної лісової техніки у лізинг.

У результаті аналізу використання лізингових операцій для оновлення основних засобів підприємства було встановлено, що ДП «Полтавське лісове господарство» при купівлі новітньої техніки у лізинг у холдингової компанії «АвтоКрАЗ» зможе зменшити питомі витрати на вивезений кубометр лісу більше, ніж удвічі. Це пов'язано з тим, що лісова техніка КрАЗ може перевозити більше 40 м³ лісу за один раз, що робить можливою економію палива, гуми тощо [9].

Висновки. Отже, одним з перспективних напрямів розвитку підприємства є оновлення та модернізація основних фондів. Дієвим і реальним способом фінансування виробництва є лізинг, який здатний ефективно розвивати виробництво, активізувати інвестиційний процес у країні.

Таким чином, виконано аналіз стану основних засобів ДП «Полтавське лісове господарство» та визначено необхідність їх оновлення. Одним із перспективних напрямів їх оновлення підприємства є використання лізингових операцій. Аналіз ринку лізингу в Україні виявив зростання основних показників діяльності лізингових компаній з 2010 до 2013 року. Тому для поліпшення стану основних засобів, їх оновлення та модернізації на ДП «Полтавське лісове господарство» запропоновано використати фінансовий лізинг, який дозволить зменшити витрати підприємства на перевезення продукції, підвищити продуктивність праці за рахунок використання більш сучасного обладнання, машин та устаткування.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Державне агентство лісових ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62940&cat_id=34019
5. Гайдучок, Т. С. Ефективне управління основними засобами лісових господарств як рушійна сила інноваційних процесів // Т. С. Гайдучок, В. А. Мостепанюк / Інноваційна економіка. – 2013. – № 4. – С. 149–154.
6. Бакалець, Р. І. Переваги придбання основних засобів за схемою фінансового лізингу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/Bakalets.pdf
7. Підсумки діяльності лізингодавців України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uul.com.ua/files/Q4_2012.ukr.pdf
8. Перелік діючих в Україні лізингових компаній, де можна отримати у лізинг обладнання чи устаткування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://investing.org.ua/lizing_ukrper
9. Лісівники України вибирають КрАЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.krazlizing.com.ua/1%D1%96s%D1%96vniki-ukra%D1%97ni-%E2%80%93-vibirayut-kraz.html>